Nařízení českého zemského soudu o usazování obyvatel vedlejších korunních zemí v Čechách z roku 1617

Príspevek k normotvorné pôsobnosti väčšieho zemského soudu Království českého a k informačnímu potenciálu desk zemských¹

MAREK STARÝ

V roce 1617 se k úřadu desk zemských na Pražském hradě dostavil svobodný pán Jan Bernard z Fünfkirchenu a požádal o výpis svého příznání k zemi, které vykonal v roce 1603.² Není přitom zcela zřejmé, k čemu mu měl tento výpis sloužit – zda někdo zpochybnil jeho formální příslušnost k aristokracii Českého království, což s ale vzhledem k jeho dlouholeté držbě českých panství Mladá Vožice a Šelmbark nezdá příliš pravděpodobné, nebo zda ho Jan Bernard hodlal spíše užít jako důkaz své české zemské příslušnosti, například za účelem zakoupení zemského statku na Moravě. V každém případě se ukázalo, že v zemských deskách žádné takové příznání zapsáno není – navzdory tomu, že

Jan Bernard před 14 lety zaplatil příslušnou taxu do rukou registrátora zemských desk Daniela Kryštofa Chrudimského. Vzhledem k tomu se Jan Bernard obrátil na větší zemský soud s podáním (suplikací), aby byl v této záležitosti spravedlivě zaopatřen. K tomu také došlo rozhodnutím zemského soudu, intabulovaným 9. října 1617 do relačního kvaternu desk zemských.³ Zmíněný, historiografii dosud nepovšimnutý zápis lze přitom vnímat jako pozoruhodný hned ve dvou směrech. Jednak svým obsahem doplňuje poznání právního institutu inkolátu (obyvatelského práva), který hrál ve středověku a především v raném novověku velmi významnou úlohu ve vnitropolitických poměrech

¹ Tato studie byla zpracována v rámci projektu Grantové agentury České republiky č. 14–12236S *Udělování českého inkolátu v době předbělohorské*.

² Otázka transkripce cizích šlechtických predikátů v českém prostředí představuje dodnes živý a zajímavý fenomén. Z hlubších zamyšlení nad tímto problémem především Jiří J. K. NEBESKÝ, *Liechtenstein nebo Lichtněstěj?*, Genealogické a heraldické listy 22, 2002, č. 2, s. 2–6; Zdeněk POKLUDA, *O našich biskupech a také o neposedných písmenkách aneb Lichtněstěj nebo Liechtenstein*, Vlastivědný věstník moravský 61, 2009, s. 190–191; Ivo CERMÁN, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011, s. 17–18; Jiří BRŇOVJÁK, *Šlechticem z moci úřední. Udělování šlechtických titulů v českých zemích 1705–1780*, Ostrava 2015, s. 23–24. Tento příspěvek upřednostňuje tradiční německou podobu rodového jména, ovšem v dobových českých pramenech se objevuje spíše počeštěné Fünfkirchen/Fynfkirchen, což samozřejmě respektuje závěrečná edice.

³ Národní archiv (NA) Praha, fond Desky zemské, sign. DZSt 54, fol. J 14r – J 15v. Plný text zápisu je v Příloze 1.

českého státu. Zároveň pak upozorňuje na jednu z dosud opomíjených a málo známých kompetencí zemského soudu, jež hož působení dalece přesahovalo samotný výkon soudnictví.⁴

Rod pánů z Fünfkirchenu byl rakouského původu a svůj predikát odvozoval od hradu Fünfkirchen poblíž městečka Steinebrunn, jež se rozkládalo jen těsně za moravskou hranicí. Do Čech se, jak vyplývá již ze shora uvedeného, dostal až na počátku 17. století právě díky osobě Jana Bernarda z Fünfkirchenu. Ten ovšem nepřicházel do ústřední země České koruny jako úplný cizinec. Nejde přitom ani tak o to, že se v polovině 15. století majetková držba rodu rozšířila na jižní Moravu – tato expanze měla totiž jen zcela epizodický charakter.⁵ Sám Jan Bernard kromě rodových statků rakouských nabyl

ještě před zakoupením v Čechách pozemkový majetek i ve Slezsku. Konkrétně mu v roce 1602 dvorská komora prodala panství Königsberg (Zagórze Śląskie) ve svídnickém knížectví, a to za částku 50 000 tolarů. Tu ale nemusel zaplatit, neboť téhož roku převzal funkci nejvyššího proviantmistra a zmíněnou částku měl využít pro její výkon.⁶ Vzápětí se jeho zájem obrátil i k Českému království.

České zemské právo již od středověku důrazně zakazovalo, aby se tuzemské statky prodávaly cizincům. Závazek panovníka bránit držbě cizinců byl obsažen již v návrhu inauguračního diplomu, který byl v roce 1310 předložen Janu Lucemburskému.⁷ I když se panovníkovi podařilo požadavky šlechty okleštit, stala se majetkoprávní exkluze cizinců součástí občejeového práva. Usnesení zemského

⁴ Větší zemský soud představoval ve středověku orgán prvořadě důležitosti, což neodpovídá pozornosti, které mu česká historiografie dosud věnovala. Vesměs se soustředila na otázky jeho geneze a personálního složení, popřípadě na otázky procesního práva. Z nejdůležitějších prací lze jmenovat Josef TEIGE, *O zřízení soudu zemského v Čechách*, Právník 58, 1919, s. 241–248; Rudolf RAUSCHER, *K otázce vzniku zemského soudu v Čechách*, in: Ervin Hexner (ed.), *Pocta k šedesiatym narodeninám Dr. Karla Laštovku*, Bratislava 1936 (= Knihovňa Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 45), s. 344–359; Jiří KLABOUCH, *Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo)*, Praha 1967; Josef MARKOV, *Kapitoly z dějin českého zemského soudního řízení XII.–XVII. století*, Praha 1967; Lubomír SRŠEŇ, *Větší zemský soud v Čechách ve vyobrazeních 16. století*, Časopis Národního muzea, řada historická 144, 1975, č. 3–4, s. 143–175; Karel MALÝ, *Zemský soud ve struktuře stavovského práva a právní kultury*, in: Karel Beránek – Zdeňka Hledíková (edd.), *Traditio et cultus. Miscellanea Historica Bohemica* Miloslao Vlk, archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata, Praha 1993, s. 109–117; Petr MAREŠ, *Přisedící většího zemského soudu Českého království (1542–1620) na habsburských dvorech a na dvoře Fridricha Falckého*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 7–66. Poslední příspěvek k této problematice představuje monografie Marek STARÝ, *Přední klenot zemský. Větší zemský soud království českého v době rudolfínské*, Praha 2014, kde je i snaha podat přehled kompetencí soudu.

⁵ Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, s. 372.

⁶ Heinrich Graf von FÜNFKIRCHEN, *Die Fünfkirchen in Wien, Enns, Steinebrunn und Falkenstein im Mistelbacher Bezirk. Nachrichten über dieses Geschlecht*, [s. d.] [s. l.], s. 51. Dostupné online na <http://issuu.com/gunterfuhrmann/docs/> [citace z 15. 8. 2015].

⁷ Josef EMLER (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* II, Praha 1882, s. 973–975, č. 2245.

sněmu z roku 1486 pak výhružně konstatovalo, že ten, kdo by „*které hrady, tvrze, nebo města, aneb jiné všeliké zboží zastavil, prodal, dal nebo změnil cizozemcuom ... ten aby ztratil svou čest, a jmín byl jakožto psanec a z houbce království českého, a z země vypovědín, a žádným vymyšleným obyčejem aby zase nebyl navrácen ke cti duchovním ani světským právem*“. Dotyčný statek měl propadnout panovníkovi a měl být obrácen k obecnému dobrému. Cizinec, jenž byl subjektem transakce, byl penalizován tím, že neměl nárok na vrácení kupní ceny či jiné částky, kterou do nabytí statku investoval.⁸ Praktické uplatňování těchto norem nebylo sice příliš důsledné, zejména pokud jde o drobné statky v příhraničí,⁹ obecně si ale česká šlechta svou výlučnost důsledně střežila.

V případě Jana Bernarda, kterého Rudolf II. povýšil 31. ledna 1603 za dlouholeté služby do stavu svobodných pánů,¹⁰ hrála ovšem klíčovou roli skutečnost, že byl držitelem statku slezského. Zmíněný zákaz se na něj z tohoto důvodu nevzta-

hoval, neboť předmětné usnesení z roku 1486 výslovně zdůrazňovalo, že „*obyvatelé markrabství moravského, ani jiných zemí obyvatelé, kteříž jsou dědičné a věčně k království českému připojeni a vtělení, že se ti za cizozemce nepokládají*“. Prolínání stavovských elit jednotlivých korunních zemí a jejich mobilita neměly totiž (na rozdíl od nekontrolovaného přílivu cizinců zpoza hranic České koruny) výrazný rozměr problému politického, a z hlediska právního řádu tudíž nevyžadovaly tak intenzivní pozornost.

Skutečnost, že Moravané, Slezané a Lužičané nebyli v Čechách považováni za cizince, vedla v české historiografii k nastolení paradigmatu společného obyvatelského práva (inkolátu), které mělo být jedním z institucionálních svorníků integrujících stát České koruny. Zasloužil se o to zejména Josef Kalousek,¹¹ z něhož postupně vycházela plejáda dalších autorů.¹² Podrobnější zkoumání příslušných norem i zažitých procesních postupů však ukazuje, že tento náhled je do značné míry

⁸ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské* V, Praha 1862, s. 427–428, č. 32. Usnesení bylo následně převzato i do kodifikace zemského práva. K tomu Petr KREUZ – Ivan MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*. Edice, Dolní Břežany 2007, s. 222–223, čl. 432.

⁹ Blíže s příklady Vladimír KLECANDA, *Zakupování cizozemců v Čechách bez práva obyvatelského (Příspěvek k dějinám inkolátu před Obnovením zřízením zemským)*, Časopis Archivní školy 3, 1926, s. 64–119.

¹⁰ Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823* II, Schloss Senftenegg 1970, s. 54; H. FÜNFKIRCHEN, *Die Fünfkirchen*, s. 51–53.

¹¹ Josef KALOUSEK, *České státní právo*, Praha 1892, s. 140–153.

¹² Namátkou Jan KAPRAS, *Právní dějiny zemí Koruny české* II. *Dějiny státního zřízení*, část 1. *Doba předbělohorská*, Praha 1913, s. 346–348; Karel KADLEC, *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě*, Praha 1928, s. 183, 302; Václav VANĚČEK, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, Praha 1976, s. 150; Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010, s. 66–67 atd.

neudržitelný. Navíc je třeba upozornit, že v průběhu času docházelo v tomto směru k určitým nezanedbatelným posunům a zejména při srovnání institutu inkolátu v obdobích předbělohorském a pobělohorském lze identifikovat celou řadu rozdílů v rovině normativity i fakticity.¹³

Vždy ale platilo, že inkolát se vztahuje nikoliv na celý stát Koruny české, ale pouze na jeho jednotlivé země. Zatímco v 17. až 19. století byl tento rozdíl do jisté míry setřen tím, že Habsburkové zpravidla udělovali konkrétním osobám současně obyvatelské právo ve všech korunních zemích, před Bílou horou, kdy přijímání do země bylo v Čechách i na Moravě rozhodující měrou v kompetenci stavů shromážděných na zemském sněmu, nemohlo udělení inkolátu již ze své podstaty překročit svými

bezprostředními důsledky zemské hranice.

Již výše bylo řečeno, že přistěhovalectví z jiných korunních zemí nebylo stavovskými elitami vnímáno jako problém, a nebyl tudíž důvod ho intenzivněji právně omezovat. Z pohledu Českého království tak platilo, že obyvatelé vedlejších zemí mohli zdejší obyvatelské právo nabyt celkem snadno svými jednostrannými úkony – stačilo, když složili k úřadu desk zemských zpečetěný reverz a následně tu vykonali ústní přiznání.¹⁴ Do doby splnění těchto podmínek ale nositeli českého inkolátu pouze z titulu své právní příslušnosti k některé z dalších korunních zemí nebyli. Podobně tomu bylo na Moravě, kde se Češi, Slezané a Lužičané museli v souvislosti se svým zakoupením v zemi přiznat k landfrýdu.

¹³ Z prací, které se snaží sledovat právní institut inkolátu v širším časovém záběru, lze uvést zejména Anton GINDELY, *Die Entwicklung des böhmischen Adels und der Inkolatsverhältnisse seit dem 16. Jahrhundert*, Prag 1886; Bohumil BAXA, *Inkolát a indigenát po roce 1749–1848*, Praha 1909 (práce však, jak napovídá i název, sleduje pozdější vývoj); Karolína ADAMOVÁ, *K českému inkolátu*, Právněhistorické studie 41, 2012, s. 179–198. Době předbělohorské se podrobněji věnovali Vladimír KLECANDA, *Přijímání cizozemců na sněmu do Čech za obyvatele (Příspěvek k dějinám inkolátu před obnoveným zřízením zemským)*, in: Václav Vojtíšek (ed.), *Sborník prací věnovaných prof. dru Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871–1931*, Praha 1931, s. 456–467; Marek STARÝ, *Ius incolatus. Několik poznámek k českému právu obyvatelskému v době předbělohorské*, Právník 145, 2006, s. 1452–1466; Týž, „A tak ve všech povinnostech se srovnati mám s obyvateli téhož království českého a země české“. *Několik poznámek k obyvatelskému právu a české inkolátní praxi v 16. století*, in: Libor Jan – Dalibor Janiš a kol., *Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 178–211; Týž, *Inkolát*, in: Karel Schelle – Jaromír Tauchen (edd.), *Encyklopedie českých právních dějin II. Svazek D – J*, Plzeň 2016, s. 806–812. Z pohledu moravského zemského práva zasluhují pozornost František KAMENÍČEK, *Zemské sněmy a sjezdy moravské III*, Brno 1905, s. 84–102; nověji Jana JANIŠOVÁ – Dalibor JANIŠ, *Postavení cizinců a inkolát podle moravského zemského práva v 16. a na počátku 17. století*, in: „Morava jako zrcadlo Evropy“. Etnické menšiny na Moravě do roku 1918/„Mähren als Spiegel Europas“. Etnische Minderheiten in Mähren bis zum Jahr 1918, Brno 2010, s. 191–201.

¹⁴ Pro úplnost dlužno dodat, že reverzy a přiznání se požadovaly i od cizinců přijatých na sněmu a velmi obdobný byl i jejich obsah. Jádrem byl slib neuznávat jiného panovníka než korunovaného českého krále a dodržovat a pomáhat prosazovat právní řád Českého království, po polovině 16. století se pak navíc objevoval závazek srovnat se i s ostatními obyvateli a „pořádným“ kněžstvem ve víře buď pod jednou, nebo pod obojí.

Kdyby byl Jan Bernard usiloval o usazení v Čechách jako Rakušan, musel by obdržet přímluvný list panovníka (*Promotorialschreiben*),¹⁵ nejlépe získat ještě další vlivné přímluvce a následně předstoupit před zemský sněm. I když v jeho případě by se s ohledem na jeho bohatství, postavení u panovnického dvora – kromě funkce nejvyššího proviantmistra byl Jan Bernard také radou dvorské komory – a v neposlední řadě i evangelické vyznání zřejmě žádný zádrhel neobjevil, přece jen šlo o složitý proces s výsledkem do určité míry nejistým. Jako držitel slezského statku toho všeho zůstal ušetřen. Postačilo splnit dvě výše uvedené povinnosti – reverz Jan Bernard zpečetil 10. května 1603¹⁶ a zřejmě zároveň vykonal i ústní přiznání u úřadu zemských desk. Zde ale došlo k nedopatření, avizovanému na počátku tohoto příspěvku, kdy registrátor Daniel Kryštof Chrudimský přijal příslušnou taxu, zápis ale opomněl provést.

Fünfkirchenovu cestu mezi českou šlechtou lze zároveň vnímat jako exemplum postupu, jímž mohlo docházet k faktickému obcházení shora stručně představených právních norem, jež se vztahovaly k českému inkolátu. Jestliže se české stavy v pozdním středověku zasadily o to, aby mohly vykonávat

účinnou kontrolu nad imigrací a zakupováním zahraniční šlechty, a zároveň se postavily velmi liberálně k potenciálnímu přistěhovalectví z vedlejších zemí, nedocenily poněkud, že na rozdíl od Moravy je ve Slezsku a v Lužicích právní úprava značně nepodobná české, ba nekompatibilní. Ve Slezsku roztržtém téměř do dvou desítek nevelkých knížectví, z nichž část přináležela přímo pod svrchovanost českého krále (bezprostřední knížectví) a část měla svého vlastního panovníka, ke králi připoutaného lenním svazkem (lenní knížectví), se totiž pochopitelně nemohla rozvinout tak silná stavovská reprezentace, která by mohla hrát stejně dominantní roli, jako tomu bylo v Čechách a na Moravě. I když je inkolátní problematika v souvislosti se Slezskem probádána zcela nedostatečně,¹⁷ je zřejmé, že podmínkou usazení v zemi tu nebylo přijetí na zemském sněmu (sněmíku), nýbrž souhlas panovníka.¹⁸

V praxi to znamenalo, že do Čech se takto mohla cizí šlechta bez větších komplikací přece jen dostávat i bez souhlasu stavů – postačilo se zakoupit se souhlasem císaře ve Slezsku a následně se v Čechách přiznat k zemi a usadit se tu. Přesně tak, jak to udělal Jan Bernard, který pár měsíců po nabytí Königsbergu koupil trhovou

¹⁵ Blíže s dalšími dobovými termíny V. KLECANDA, *Přijímání cizozemců na sněmu do Čech za obyvatele*, s. 458–463.

¹⁶ NA Praha, fond Reverzy k zemi, i. č. 207.

¹⁷ Pouze základní nástin podal J. KAPRAS, *Právní dějiny země Koruny české* II/1, s. 347–348.

¹⁸ S jistotou to platilo v knížectvích bezprostředních, pokud jde o lenní knížectví, poukázal nedávno Wacław GOJNICZEK, *Urzędy książęce i ziemskie w ustroju księstwa cieszyńskiego (1477–1653)*, Katowice 2014, s. 202–203, že i v Těšínsku byl dokument zvaný inkolát vystavován českým králem.

smlouvou datovanou 1. května 1603 od Jáchyma Španovského z Lisova dominium Mladá Vožice a Šelmberk za 80 000 kop míšeňských grošů.¹⁹ Podle berního přiznání, které toho roku ještě podal Jáchym, šlo o dosti velké a ekonomicky silné panství se 182 osedlými, dále se v tomto roce odváděla berně ze tří komínů, jedné fary, jednoho ovčáckého mistra, dvou ovčáckých pacholků a čtyř mlýnských kol.²⁰ Svého pobytu v Čechách Jan Bernard následně využil k tomu, aby vykonal náležité povinnosti, jež souvisely s jeho usazením v zemi. Poté, co se přiznal k zemi, došlo obratem (13. května) k vložení kupní smlouvy i samotného převodu panství do zemských desk.²¹

Cesta, kterou Jan Bernard absolvoval, nebyla zřejmě v praxi příliš využívaná. Výzkum souboru osob, které v předbělohorské

době získaly český inkolát, není ještě zcela ukončen, zdá se však jisté, že obdobných případů jako Jan Bernard z Fünfkirchenu bude jen pomálu.²² Poněkud častější byly podle všeho případy, kdy se rakouská šlechta usadila na Moravě a přicházela odtud do Čech. Tak se jako „Moravané“ přiznali a zakoupili v Čechách například svobodný pán Štěpán z Eicinku (1579), či prezident dvorské komory Ferdinand Hoffmann svobodný pán z Grynpihlu (1584).²³ To už ale nejsou úplně srovnatelné případy, neboť i oni se museli podrobit sněmovnímu přijetí, byť ne v Čechách, ale na půdě Moravského markrabství. Stejně tak nepředstavují skutečnou analogii ani případy, kdy se v Čechách stali obyvateli významní císařští hodnostáři, kteří ale původně ze Slezska pocházeli. Z nich lze zmínit například prezidenta slezské komory Bedřicha z Re-

¹⁹ NA Praha, Desky zemské, sign. DZV 177, fol. H 7v–H 10v.

²⁰ František MARAT (ed.), *Soupis poplatnictva 14 krajův království českého z roku 1603*, Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná, Praha 1898, s. 42.

²¹ Vklad trhu je v NA Praha, Desky zemské, sign. DZV 131, fol. M 15r – M 16r. Intabulace o prodeji mladovožického a šelmberského panství a ostatně i samotné postoupení statku mohly být *de iure* provedeny teprve po přiznání Jana Bernarda k zemi, což ostatně předpokládala i kupní smlouva v NA Praha, Desky zemské, sign. DZV 177, fol. H 10r: „*A poněvadž týž pan Jan Bernart Fynfkyrcher ještě přiznání k tomuto království a k této zemi jest žádného neučinil, kdykoliž sobě tu věc k místu a konci přivede, tehdy povinen jest týž pan Joachym mladší Španovský jemu jakž téhož statku obojího s jich příslušenstvími postoupiti, tak tolikéž i ve dky zemské i s touto smlouvou (však na náklad jeho pana Jana Bernarta Fynfkyrchera) vložiti.*“

²² Přes Slezsko se do Čech dostali ještě například hrabata Rozdražovští, kteří pocházeli z Polska a významně se angažovali ve službách Habsburků. Zde šlo ale o proces rozložený do dvou generací, když Stanislav Rozdražovský († 1565) získal Pomianów (Pomsdorf) v münsterberském knížectví a jeho syn Jan Rozdražovský († 1585) zakoupil v Čechách panství Blatná. Blíže k jeho osobě Christoph AUGUSTYNOWICZ, *Johann von Rozdraszow (1539–1585): Eine politische Karriere zwischen Polen, Böhmen und dem Kaiserhof, Österreichische Osthefte* 41, 1999, s. 107–114.

²³ Štěpán z Eicinku byl na Moravě přijat v roce 1573, Ferdinand Hoffmann v roce 1581. F. KAMENÍČEK, *Zemské sněmy a sjezdy moravské* III, s. 96–97. Jejich reverzy a přiznání v Čechách srov. NA Praha, Reverzy k zemi, inv. č. 79 a 97; Desky zemské, sign. DZV 20, fol. Q 16, sign. DZV 22, fol. D 24v. Podobně se v Čechách přiznal k zemi i Ludvík Colorado, svobodný pán z Wallsee; ten se tu však reálně nezakoupil.

dernu.²⁴ Na druhou stranu je ale možné poukázat na to, že právě ojedinělost případu Jana Bernarda z Fünfkirchenu byla zřejmě důvodem, proč výše naznačená inkonzistence českého zemského práva zůstala po celé předbělohorské období neřešena. Pokud by se totiž takové případy objevovaly častěji, vyvolalo by to v české stavovské obci nepochybně odezvu a pravděpodobně by to iniciovalo nějaké legislativní opatření.

Shodou okolností se právě na počátku 17. století inkolátní problematika i tak dostala do centra pozornosti českého zemského sněmu, který její právní úpravu doplnil několika normativními články. Součástí sněmovního usnesení z let 1609–1610 byl především článek *O přijímání cizozemcův do země*, jenž reagoval na některé dosavadní nešvary praxe a zároveň měl zajistit skutečné sepětí přistěhovalců s českým prostředím. Konkrétně šlo o to, že pro vydání reverzu a osobní příznání k zemi před úřadem desk zemských se na sněmu přijatým cizozemcům stanovila šestitýdenní lhůta, při jejímž nedodržení mělo sněmovní přijetí pozbýt platnost. Dále se od nových inkolů požadovalo, aby „v týmž času“ zakoupili v Českém království statek a prokázali před sněmem

volenými osobami svou stavovskou příslušnost. Šlo o reakci na částečnou inkompatibilitu říšské a české šlechtické hierarchie, která v některých případech vedla k pochybnostem o příslušnosti cizince k vyšší či nižší šlechtě. Byla jim též uložena povinnost dát své děti učit česky.²⁵ Další článek – *Cizozemci, kteří do země na sněmu přijati nejsou, desk zemských užívati nemají* – znovu zdůraznil, že cizincům se nesmějí postupovat žádná práva zapsaná v zemských deskách.

I když se navenek deklarovalo, že cizinci mají být jako věřitelé postaveni na roveň „domácím“, jejich procesní možnosti, jak se svých pohledávek domoci, byly ve skutečnosti značně omezené.²⁶

V roce 1615 pak zemský sněm na základě článku *O provozování stavu cizozemcův, kteříž by do země za obyvatele království tohoto přijati býti žádali* doplnil, že provozování stavu (tedy prokázání stavovské příslušnosti) musí do budoucnosti předcházet samotnému sněmovnímu přijetí.²⁷ Pokud se k tomu připočítá skutečnost, že od roku 1607 nově přijatým osobám sněm ukládal bez normativního podkladu, aby do roka zakoupily statek v hodnotě nejméně 10 000 kop míšeňských grošů

²⁴ Sám Bedřich, který koupil v roce 1558 za 40 000 tolarů severočeské panství Frýdlant formálně jako odumřelé léno, se ovšem k zemi do konce svého života nepřiznal. Příslušné povinnosti vykonali teprve v roce 1580 jeho synové Jan Jiří, Kryštof a Melchior společně s bratrancelem Jiřím. NA Praha, Reverzy k zemi, inv. č. 84; Desky zemské, sign. DZV 20, fol. Q 22r.

²⁵ Příkladem může být kauza Petra svobodného pána z Liebenthalu. Blíže V. KLECANDA, *Přijímání cizozemců na sněmu do Čech za obyvatele*, s. 457.

²⁶ NA Praha, Desky zemské, sign. DZSt 3, fol. M 8r – M 10r; Národní knihovna Praha, sign. 54 C 152, 1609–1610, s. LXXXII – LXXXV. Sněmovní usnesení je dostupné též na <http://v2.manuscriptorium.com/apps/main/index> [citace z 15. 8. 2015].

²⁷ NA Praha, Desky zemské, sign. DZSt 5, fol. E 30v – F 1r; Národní knihovna Praha, sign. 54 C 152, 1615, s. CCLXII – CCXLIV. Sněmovní usnesení je dostupné též na <http://v2.manuscriptorium.com/apps/main/index> [citace z 15. 8. 2015].

(v roce 1614 byla tato roční lhůta zkrácena na polovinu a v případě nezakoupení se požadovalo složení dotyčné částky k úřadu desk zemských),²⁸ je patrné, že inkolát se v té době skutečně stal jedním z klíčových témat. Ostatně se obyvatelského práva bezprostředně dotkl i další článek přijatý v roce 1615, který se v literatuře obvykle označuje jako jazykový zákon z roku 1615. Jeho oficiální název zněl *O zachování starožitného jazyka českého a vzdělání jeho*.²⁹ Vedle dalších opatření, která měla vést k povznesení češtiny, respektive zajistit, aby se těšila pozici výhradního úředního jazyka, nařídil tento zákon nechat své potomky učit česky i osobám přijatým v minulosti do země. Poukazoval přitom na skutečnost, že právě jazyk je primárním rozlišovacím znakem národa. Stejná norma se přitom jedním dechem vztáhla i na ty, kdo byli přijati do měst a podle právní úpravy platné v té době tak *ipso facto* v žádném případě nositeli obyvatelského práva nebyli. Usnesení přitom přiznávalo těm potomkům, kteří budou dobře hovořit česky, dvojnásobný dědický podíl a přednost v nabývání nemovitých statků.³⁰

A právě do tohoto kontextu je třeba zasadit rozhodnutí zemského soudu z roku

1617 přijaté v návaznosti na suppliku Jana Bernarda z Fünfkirchenu, který žádal za „opatření“. Jeho součástí nebyl zdaleka jen příkaz úředníkům desk zemských, aby přiznání Jana Bernarda do zemských desk pod příslušným datem doplnili. Zároveň byla Janu Bernardovi uložena povinnost toto přiznání znovu, tentokrát však již bezúplatně před těmito úředníky vykonat. Zemští soudci zároveň formulovali i dvě obecná pravidla, jež měla platit do budoucna. První z nich je víceméně nasnadě – intabulace přiznání k zemi se měly provádět vždy neprodleně po jejich vykonání a odevzdání reverzu k zemi. Zajímavé ale je, že zároveň bylo nejvyššímu zemskému písaři, případně při jeho nepřítomnosti deskovým úředníkům, uloženo, aby ještě před převzetím reverzu a vykonáním zápisu neprodleně informovali nejvyšší zemské úředníky, kteří se v té době budou nacházet v pražských městech, o dotyčné osobě, jejím původu, stavu a důvodu, ze kterého se chce v zemi usadit, a očekávali dalších pokynů.

Hovoří-li se v souvislosti s českým zemským soudem v období středověku a raného novověku o normotvorbě, zpravidla se automaticky spojuje s nalézáním práva ve formě tzv. obecných nálezů.³¹

²⁸ V. KLECANDA, *Přijímání cizozemců na sněmu do Čech za obyvatele*, s. 466–467.

²⁹ DZSt 5, fol. E 26v – E 30v; NK Praha, sign. 54 C 152, 1615, s. CCXXXV – CCLXII.

³⁰ Stručně o tomto „jazykovém zákoně“ např. Josef Vítězslav Šimák, *K výkladu zákona o zachování jazyka českého z roku 1615*, Sborník věd právních a státních 12, 1912, s. 173–184; nověji Karolina ADAMOVÁ, *První česká federativní ústava z roku 1619*, s. 37–40.

³¹ Problematika nalézání práva nebyla doposud dostatečně prozkoumána. Studie, které se na ni zaměřují, nabízejí do značné míry spíše otázky než odpovědi. Srov. Rudolf RAUSCHER, *O nálezech zemského soudu českého XVI. století*, Sborník věd právních a státních 33, 1933, s. 134–146; Dalibor JANIŠ, *Nalézání práva a zemské soudnictví v českých zemích*, in: L. Jan – D. Janiš a kol., *Ad iustitiam et bonum commune*, s. 23–46.

Zjevně ale existovaly i další způsoby, jimiž byl právní řád dotvářen. Nedávno byl v zemských deskách například nalezen autentický a do značné míry kreativní výklad jednoho z článků zemského zřízení, k němuž zemský soud přikročil v roce 1599.³² Výše uvedené usnesení z roku 1617 pak představuje další možnou cestu. Není sporu o tom, že co do právní povahy je normy, které vznikly v reakci na kauzu Jana Bernarda z Fünfkirchenu, třeba hodnotit nikoli jako právní (obecně závazné), nýbrž jako interní, závazné pouze podřízené úředníky. Jejich dodržování ovšem nevyhnutelně vedlo k dopadu na právní postavení dalších osob. Konkrétně těch obyvatel vedlejších zemí, kteří se hodlali v Čechách usadit – předtím, než byly jejich jednostranné právní akty akceptovány, měli ještě vyčkat vyjádření nejvyšších zemských úředníků. Vzhledem k tomu, že již o rok později vypuklo stavovské povstání, nevytvořil se ovšem dostatečný časový prostor k aplikaci příslušných norem. Nelze tedy zodpovědět otázky, které se z juristického hlediska vysloveně nabízejí. Není totiž jasné, z jakého titulu měli do věci vstupovat

jen někteří zemští úředníci podle nahodilého klíče (ne)přítomnosti v Praze a jaký vlastně měl být jejich kompetenční prostor, tedy jakého druhu mohla být ona „nařízení“, jichž měli nejvyšší písař, respektive úředníci desk zemských, vyčkávat.

Usnesení z roku 1617 nabízí ještě další významný námět k zamyšlení. Více než jasně totiž dokazuje, že raně novověcí úředníci byli také jen lidé a mohlo se stát (a zjevně se stávalo dosti často), že opomněli některé důležité právní události zaznamenat do zemských desk. V souvislosti s problematikou inkolátu to otevírá otázku, kolik osob mohlo takto uniknout pozdější evidenci. Je zřejmé, že k opomenutím docházelo již při zapisování sněmovních přijetí – počínaje rozepsanými zápisy, které již nebyly nikdy doplněny a absentují v nich tím pádem jména osob, jež se staly obyvateli Českého království,³³ přes případy, kdy byl zápis zcela opomenut.³⁴ Stejně tak je možné, že u některých z těch, jejichž sněmovní přijetí se dochovalo, nebylo následně intabulováno řádně provedené přiznání k zemi – přesně tak, jak se to stalo v případě Fünfkirchena. K tomu je ovšem třeba dodat, že chybějící

³² M. STARÝ, *Přední klenot zemský*, s. 65–66.

³³ Jako příklad tu lze uvést známou osobu rožmberského dědice hraběte Jana Zrinského ze Serynu, který byl do země prokazatelně přijat v roce 1593. V zápětí složil k zemským deskám požadovaný reverz a vykonal přiznání. K tomu NA Praha, Reverzy k zemi, inv. č. 166. V reverzu přímo stojí, že byl Jan přijat „na sněmu obecním, kterýž rozepsán byl na hradě Pražském k středě po neděli *Reminiscere* léta Božího M. v C. *devadesátého třetího*.“ Desky zemské, sign. DZV 128, fol. A 15r. V relačním kvaternu desk zemských se ale Janovo přijetí neobjevuje, zato jsou tam obsaženy dva nedokončené zápisy, z nichž jeden se zřejmě váže k jeho osobě. Srov. NA Praha, Desky zemské, sign. DZSt 48, fol. N 15v a N 19v.

³⁴ Tak byl v roce 1602 přijat do země hrabě Kryštof Eusebius hrabě z Fürstenberka se synem Vratislavem. Svědčí o tom reverzy v NA Praha, Reverzy k zemi, inv. č. 204–205; Desky zemské, sign. DZV 131, fol. K 6r. V relačním kvaternu se přitom ale nedochoval žádný (ani neúplný) zápis o přijetí do země, k němuž by došlo na tomto sněmu. K získání inkolátu Fürstenberky blíže M. STARÝ, *Dva reverzy hraběte Fürstenberka*, in: Rostislav Krušínský – Tereza Vintrová (edd.), *Bibliotheca Antiqua* 2015, Brno 2015, s. 36–40.

příznání lze v těchto případech s velkou dávkou věrohodnosti dovodit na základě dobře dochovaného fondu reverzů k zemi. Konkrétně u Jana Bernarda z Fünfkirchenu se však posléze příznání k zemi na základě pokynu zemského soudu provádělo opětovně. Zapsané bylo ovšem s datací 10. května 1603, tedy okamžiku zpečetění jeho reverzu k zemi, na volnou půlstranu do časově relevantního trhového kvaternu.³⁵

Závěrem lze doplnit, že úplné přestěhování do Čech nepřineslo Janu Bernardovi příliš štěstí. Mladovožické zboží sice rozšířil o díly dvou vesnic, které za 2 100 kop českých grošů odkoupil v roce 1604 od Jiříka Homuta z Harasova na Radeníně,³⁶ takže o deset let později přiznával k berni již 198 osedlých, jednu faru, dva ovčácké mistry a tři pacholky. Z tohoto majetku platil sbírku 615 kop a 34 grošů a berni 120 kop a 40 grošů. Při výpočtu berně se pak vycházelo z nižších počtů reálně fungujících usedlostí, a sice 197 a 164.³⁷ Zároveň se potýkal s četnými dluhy, které

na sebe uvalil výkonem úřadu nejvyššího proviantmistra. Svědčí o tom jeho list adresovaný účastníkům českého zemského sněmu z 10. května 1607. Popisuje v něm, jak tři roky působil v této funkci, přičemž od císaře byl zcela nedostatečně založen penězi, takže do úřadu investoval vlastní peníze a klenoty a „*maje od J[eho] M[ilosti] c[ísařské] každého roku podpůrčí list, v několik set tisíc jsem se vdlužiti a jistoty na sebe zdělati musel*“. Přes veškerou snahu splácet dluhy, jež byly pojištěny zejména na jeho statcích v Uhrách a Rakousích, zůstal dlužen ještě 300 000 kop grošů míšeňských, o jejichž zaplacení opakovaně s císařem jednal. Navzdory příslibům panovníka nic neobdržel a věřitelé se přes různá prodloužení nakonec uvázali v jeho statky, takže „*sotva tolik již mám, že s manželkou a s dětkami svými živ býti mohu*“. Proto se Jan Bernard obrátil na české stavy „*jakožto též jeden z prostředku V[asich] M[ilostí], obyvatel království tohoto*“ s prosbou o přímělu, aby ho císař z jeho dluhů vysvobodil.³⁸

³⁵ NA Praha, Desky zemské, sign. DZV 131, fol. M 13v. Text příznání Jana Bernarda je zcela standardní, na závěr je ale připojena poznámka o jeho zapsání v návaznosti na relaci z roku 1617. Srov. Příloha 2.

³⁶ NA Praha, Desky zemské, sign. DZV 179, fol. B 16r – B 16''v.

³⁷ August SEDLÁČEK (ed.), *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869, s. 33, č. 6. K Fünfkirchenově držbě Mladé Vožice také trýž, *Minulost města Mladé Vožice*, Mladá Vožice 2003, s. 41–43.

³⁸ Archiv Národního muzea Praha, fond Genealogická sbírka H, kart. H 16, Fünfkircher z Fünfkirchenu na Steinbrunně. Zda měla tato žádost nějakou odezvu, není známo, rozhodně se však záležitost Jana Bernarda nepromítla do sněmovního usnesení. Dluhy, jež nepochybně do určité míry souvisely i s nákladnou přestavbou rodového sídla Fünfkirchen, se nicméně Janu Bernardovi podařilo nakonec zkotřit. K přestavbě rodového sídla H. FÜNFKIRCHEN, *Die Fünfkirchen*, s. 57–59. O ozdravení Fünfkirchenových financí svědčí i skutečnost, že v roce 1616 získal od Hanibala z Valdštejna a jeho manželky Kateřiny Valdštejské z Dubé do zástavy díl panství Hostinného. Srov. NA Praha, Desky zemské, sign. DZV 189, fol. M 26r – M 28r. Pokud jde o veřejné působení, byl Jan Bernard od 15. října 1611 komorníkem Rudolfa II. s měsíčním platem 40 zlatých. Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576–1612*, Praha 2002 (= Fontes Historiae Artium 9), s. 398, č. 139/55.

Především však Jan Bernard doplatil na svou angažovanost v českém stavovském povstání, která začala již jeho velmi aktivní spoluúčastí na defenestraci místodržících Slavaty a Martinice. Po Bílé hoře byl proto jako jeden z hlavních rebelů odsouzen ke ztrátě hrdla, cti i statků, nejprve v Rakousích a 17. července 1621 pak i hrdelní komisí pražskou. Rozhodnutím císaře sice, pokud jde o trest smrti a ztrátu cti, získal milost, nicméně byl společně s několika dalšími provinilci v roce 1622 odvezen do vězení na hrad Zbiroh a v platnosti zůstal plný trest majetkový. Kromě Mladé Vožice se Šelmberkem ztratil díl panství Hostinné, dva spojené domy na Malé Straně, dům na Starém Městě a různé pohledávky. Celý tento majetek v Českém království byl úhrnně ohodnocen na částku 91 585 rýnských zlatých.³⁹ Jeho skutečná hodnota přitom byla dozajista vyšší. Poslední léta svého života strávil Jan Bernard podle všeho ve zbirožském vězení. Zemřel v roce 1626 ve věku 65 let a byl pohřben ve farním kostele svaté Doroty v městečku Poysbrunn, kde se dochoval náhrobní kámen s nápisem

a datem jeho úmrtí.⁴⁰ Ve druhé polovině 17. století se ovšem Fünfkirchenové do Čech vrátili, když získali část rodového majetku Slavatů. V roce 1698 byli bratři Jan Josef a Jan Leopold Fünfkirchenové povýšeni do hraběcího stavu. V 19. století se příslušníci rodu, který žije dodnes, usadili i na Moravě.⁴¹

Rozhodnutí zemského soudu z roku 1617 ve věci Jana Bernarda z Fünfkirchenu představuje nepochybně zajímavý doklad toho, že agenda tohoto napohled čistě justičního orgánu byla v předbělohorské době skutečně mnohem pestřejší, než jaké povědomí v současnosti panuje o jeho kompetencích. Zároveň je i pomyslným mementem, jež upozorňuje, jak nedostatečně jsou dodnes probádány zemské desky, nemluvě o jejich minimálním edičním zpřístupnění. Právě zemské desky přitom tvoří prvořadý pramen nejen k zemskému právu, ale též k politickému životu, regionálním dějinám, šlechtickým genealogiím a dalším významným tématům. Jejich další intenzivní studium lze proto vnímat jako nesmírně žádoucí.

³⁹ Tomáš Václav Bílek, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882–1883, s. 111–113.

⁴⁰ H. FÜNFKIRCHEN, *Die Fünfkirchen*, s. 55–56.

⁴¹ Základní údaje Rudolf Johann Graf von MERAVIGLIA-CRIVELLI, *Der böhmische Adel*, Nürnberg 1885 (= J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV/9), s. 122; Heinrich von KADICH – Conrad BLÁŽEK, *Der mährische Adel*, Nürnberg 1899 (= J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV/10), s. 208; Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I*, Praha 2008, s. 253.

Příloha 1

Rozhodnutí zemského soudu ve věci supliky Jana Bernarda svobodného pána z Fünfkirchen⁴²

[fol. J 14r]

[1617] [v pondělí den svatého Diviše] [tj. 9. října]

Páni jich milost a vладыky na plném soudu zemském ráčili poručiti dskami zemskými poznamenati. Jakož jest na jich mi[l]o[s]t Jan Bernart Finfkyrcher na Mladé Vožici a Štemberce (sic!) skrze suplikaci svou vzněsl, [fol. J 14v] oznamující, kterak jsouce obyvatelem knížetství slezských a chtěje v tomto království českém se osaditi, že jest toho na onen čas léta 1603. při úřednících pražských menších desk zemských nepominul vyhledávati, aby vedle vyměření zřízení zemského slib a povinnost ke dskám zemským mohl vykonati. A urovnavši se s nejvyšším písařem království českého a s jinými o taxu, revers pod pečeti svou že jest ke dskám zemským položil i také přiznání týmiž dskami zemskými učinil. Nyní pak žádajíce takového svého přiznání z desk zemských vejpisu, že se ho ve dskách najíti a vyhledati nemůže, toliko že se revers od něho na onen čas složený mezi jinými reversy nachází, což že vše někdy Danielem Kryštofem Chrudimským, registrátorem desk zemských, kterýž takovou taxu od něho přijal, že jest takového jeho k zemi přiznání ve dsky zemské nevepsal, jest sešlo. Prosíce jich mi[l]o[s]ti v tý věci za opatření, tak aby se o tom ke dskám zemským poručení učinilo, aby to jeho přiznání ještě bedlivěji hledáno bylo, a pokudž by (mimo naději) se nenašlo, aby takové přiznání od něho na onen čas vykonané pod touž ferijí, kdež jest revers ke dskám zemským od něho přijat byl, v též dsky zemské vloženo a vepsáno bylo. I když jsou jich mi[l]o[s]t při dskách zemských pilně hledati poručiti ráčili a ono se vždy předce najíti nemohlo, tehdy vzavše jich mi[l]o[s]ti od některých osob od desk zemských přísedních ještě živých o tom správu, kteříž se jináčě pamatovati nemohou, nežli že takové přiznání od něho tehdež vykonáno bylo, a viděvše tolikéž poznamenání jeho Daniele Kryštofa Chrudimského vlastní rukou, že jest takovou taxu k sobě přijal, a zvláště poněvadž se také revers jeho při dskách zemských mezi jinými reversy nachází. A tak měvšeto vše jich mi[l]o[s]t v svém bedlivém uvážení, ráci nacházeti, že jest to nevepsání takové- [fol. J 15r] jeho přiznání do desk zemských ne jeho Finfkyrchera nějakou zoumyslností, ale příčinou někdy téhož Daniele Kryštofa Chrudimského, registrátora desk zemských (kterýž jest již prostředkem smrti z tohoto světa vykročil) sešlo. A protože ten omyl napravující, ráci poroučeti, aby on Jan Bernart Finfkyrcher takové přiznání k zemi před úředníky p[ra]žskými m[enšími] d[esk] z[emských] nyní zase znova dle vyměření zřízení zemského učinil a to aby ihned do desk zemských pod touž v reversu jeho doloženou ferii (bez nového ouplatku) dle starobylého pořádku a obyčeje vepsáno bylo. A dále k uvarování takových

⁴² Texty v obou přílohách představují transkripci původních deskových zápisů a vycházejí z obecně uznávaných doporučení pro raně novověké texty. Srov. Ivan Štoviček a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

a tomu podobných omylův ráčí jich mi[l]o[s]t o tom takto vyměřovati. Když by se koliv který z obyvatelův markrabství moravského, knížetství slezských a markrabství Horních i Dolních Lužic v tomto království osaditi chtěl a v tom se při ú[radu] d[esk] z[emských] ohlásil, dříve nežli by od něho revers ke dskám zemským přijat i také přiznání jeho k zemi do desk vepsáno bylo, aby po dnešní den vždycky bud' to nejvyšší písař království českého, a neb v nepřítomnosti jeho úředníci p[ražští] m[enší] d[esk] z[emských] jich mi[l]o[s]tem nejvyšším pánům ouředníkům zemským, kteříž by toho času v městech pražských byli, to v známost uvedl a neb uvedli, i také o takové osobě kdo, odkad' a jakého stavu jest a za jakou příčinou v tomto království se osaditi chce, jistou správu učinili a od jich mi[l]o[s]tí dalšího o tom nařízení očekávali. A jakž se to stane, tehdy aby každého času, když revers od té osoby z dotčených k tomuto království vtělených zemí ke dskám zemským přijímati se bude, aby se ihned tehdáž spolu i jeho přiznání k zemi netoliko od té osoby náležitě vykonalo, ale také neprodleně téhož dne do desk zemských vepsalo a nikdá více jedno bez druhého přijímáno a konáno nebylo. Relátorové Jaroslav Bořita z Martinic na Smečně, Vokoři, Malíkovcích a Bílým Oujezdě, J[eho] M[ilosti] c[ísařské] ko-[fol. J 15v] morník a purkrabě karlštejnský, z pánův a Purkart Točník z Křimic na Křimicích a Prostiboři, podkomoří království českého, z vladyk.

NA Praha, Desky zemské, sign. DZSt 54, fol. J 14r–J 15v

Příloha 2

Přiznání Jana Bernarda svobodného pána z Fünfkirchen k zemi

[1603] v sobotu po Nanebevstoupení Pána Krista [tj. 10. května]

Jan Bernart Fünfkyrcher svobodný pán na Štanprunu a Kynšperku, římského císaře Jeho Mi[l]o[s]ti dvorské komory rada a nejvyšší generál profiantmistr v království uherském a arciknížetství rakouském. P[řiznal]. Jakož jest úmyslu toho, v království tomto českém sobě statek koupiti, anebo pokudž by se jemu jaký buď odkazem, aneb jakýmkoliv právem v tomto království českém dostal, v témž království se osaditi. Že s těmi se všemi statky podle zřízení zemského jest se i s dědici a budoucími svými přiznal a tímto zápisem přiznává, že podle zapsání jeho listem pod pečeti přivěšenou chce právo trpěti, jeho obhajovati i také dopomáhati i všecko učiniti jako jiní obyvatelé tohoto království činiti povinni sou. A žádného jiného za pána dědičného jmíti nemá nežli Jeho Mi[l]o[s]t krále českého korunovaného. A to má zachovati pod těmi všemi pokutami jakž zřízení zemská ukazují.

Stalo se toto přiznání na relaci od pánův jich mi[l]o[s]ti a vladyk z plného soudu zemského o to ke dskám zemským obzvláštně učiněnou, tak, jakž táž relací v kvaternu relací novém zeleném léta 1617. v pondělí den s[vatéh]o Diviše pod literou J 14 p[lněji] s[vědčí].

NA Praha, Desky zemské, sign. DZSt 131, fol. M 13v

Marek Starý

The Regulation of Land Court concerning settling of Bohemian crown subsidiary lands' inhabitants in Bohemia from year 1617

A contribution to the normative competence of the Kingdom of Bohemia's High Land Court and to the informative potential of Land tables

(Abstract)

In year 1603 in Bohemia there settled Jan Bernard Baron of Fünfkirchen, an Austrian nobleman, who bought manors Mladá Vožice and Šelmberk from Jáchym Španovský of Lisov. Because of the Bohemian Land Law prohibiting the selling of Land table estates to foreigners, Jan Bernard had to formally gain Bohemian residential right (*incolatus*). The foreigners were chartered this right of entry by the Land Diet, but Jan Bernard was not in legal terms a true foreigner because he had formerly gained some property in Silesia as a subsidiary land of the Bohemian Crown. That is why he did not have to pass the entrance procedure, but it was sufficient for him to seal so called „reverse to the Land“ and perform its declaration at the Land table office. In year 1617 Jan Bernard asked the Land table office for the extract of table entry (*intabulation*) of his declaration to the land. In consequence of this there was found out that a table registrar Daniel Kryštof Chrudimský accepted his subscription fee indeed, but in fact he did not execute that. So the Baron of Fünfkirchen had to declare to the Land again and the High Land Court formulated on this occasion a new general resolution concerning the settling of new inhabitants of subsidiary lands of the Bohemian Crown in Bohemia which should have prevented similar mistakes in the following times. This resolution was addressed to Land table officers though and therefore it was not juridical in this respect but only served as an internal regulation. Nevertheless, it represented a significant intervention in legal practice which was concerning the legal institute of residential right and became an object of relatively intensive normative interests of Land Diets at the beginning of the 17th century.

KEY WORDS:

Residential right; declaration to the land; subsidiary lands of the Bohemian Crown; Land Law; Land Court